

פָּרֹעֶל הַדָּף הַיּוֹם

העלון השבועי של פורעל הדף היומי · עולן מס' 6

ברכות ל"ז-מ"ב

פרשת בשלח

דמנוי בניות ויציאת השבת

17:58	16:46	חיפה
17:59	16:56	בני ברק
17:58	16:42	ירושלים
18:01	17:00	בא"ר שביע

לו"ז שבועי

ברכות ל"ז	☒	שבת
ברשות רשות	☐	ראשון
ברכות ל"ח	☐	שני
ברכות ל"ט	☐	שלישי
ברכות מ'	☐	רביעי
ברכות מ"א	☐	חמישי
ברכות מ"ב	☐	שישי

הדף היומי בפרשת השבוע

הרבי דוד כוכב

2 מדור חדש!

ניתוח ספרותי
של סוגיה
// שאלות יונתן וינגורט

4 מי הוא "בן רב צניד"? - גלוולו של שיבוש // הרבי יעקב לויפר

7 השפעתו הרפואית של הקצח // משה רענן

13 סיפורו המופלא של לומד הדף היומי // קהילה לומדת

ואילו שבחו של בניין בית המקדש, שיחד עם הסיעיטה דשמיא בבניינו הוא נבנה גם באיתערותה דלתה "במעשה ידיהם של צדיקים" - שלוחיו של ה' ומשום כך נחשב שנבנה בשתי ידי ה'. ואית השבח בכך בירא רבינו שמואל בר נחמן במדרש תנחותא (גשא סימן טז): "בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם נתואה שהיה לו דירה בתחוונים כמו שיש בעולונים". - "ווצשו לי מקיש ושכנתני בתוכם". אין שבחו של הברא לשכון בקרוב הצדיקים והחי בלבד, אלא בקרוב הצדיקים בעלי דעה עצמית העובדים אותו בהכירים את יהודו.

וזהו שדרש רבינו אלעזר בחשבותם של בעלי דעה המשמשים בדעתם לתקן עולם בממלכות שדי נדך ועובדותיו, וכוה מוכננים הם נדך נסוף בבניין שלם של מקדש ה'. וכן נבנה אותו מקדש בשתי ידייו של ה' - בין שני צדיקים - כתיב: פ' ב' מקדש אדני כוננו קד' (פ' ב' מקדש אדני כוננו קד' (כתובות דף ה ע"א)).

עצמת האין סוף.

אללא אמרו: "דברי תורה ענינים במקומם ועשירות במקום אחר", ופרטון סוגינו נמצא בסוגיה אחרת המבוארת גם היא פסוק זה שהשtierת הים העוסק בבניין בית המקדש:

אין שבחו של הברא
לשכון בקרוב הדום
והחי בלבד, אלא בקרוב
הצדיקים בעלי דעה
עצמה העובדים אותו
בהכירים את ייחודה

"דרש בר קפרא: גدولים מעשה צדיקים יותר מאשר שמיים וארץ, דאיilo במעשה שמיים וארץ - כתיב: אף קד' יסדה ארץ וימני טפחה שפכים, ואילו במעשה ידיהם של צדיקים - כתיב: פ' ב' מקדש אדני כוננו קד' (פ' ב' מקדש אדני כוננו קד' (כתובות דף ה ע"א)). בראות העולם נעשה כולה ביד אחת בלבד של הקב"ה, בפן ייחידה של איתערותה דלעילא.

"ואמר רב אמי: גдолה דעתה שנתחנה בין שני תיבות, שנאמר: כי אל קבוצת ה. וכל מי שאין בו דעת אסורה לרحم עליון, שנאמר: כי לא עם בינותו הוא על כן לא ירחק מני עשרה. אמר רב אילעוז: גдол מקדש שננתן בין שתי אottiות, שנאמר: [תבאמו ותעטמו בחר נחלתך מכאן לשבתה] פ' ב' מקדש ה' כוננו קד' (כתובות דף ה ע"א). נאמר רבי אילעוז: כל אדם שיש בו דעת כאילו נבנה בית המקדש בימיו; דעת נתנה בין שתי אottiות, מקדש נתן בין שתי אottiות". (ברכות לג ע"א)

הרבנים צריכים ביאר:
א. מה נמצאו למדים ממשק מילים זה, הלא ודאי שלא משתק מילים בלבד יש כאן.
ב. בטעמה ולמה חשובה דעתה כל כך?
ג. מה הקשר בין דעתה לבין מקדש, עד שהוחשב בעל דעתה לשוחף בבניין בית המקדש?
ד. מה החשיבות בכך בקשר לה שפה?
מילה בין שני שמות ה? הורי שם יחיד גם הוא מורה על גודלות בורא הכל, אשר אין עוד מחלוקת. ואין סוף! ועוד אין סוף, גם הוא אין סוף!

מקדש לרופאות

איתמר רפואי ב' הדס

מקדש לרופאות

רחל בת יוכבד

מקדש לרופאות

שרה עלייזה בת יפה

מקדש לרופאות

אלעד צפריר ב' דינה

ניתוח ספרותי של סוגיה

שאול יונתן וינגורט

כיצד מברכים על פרי העץ בורא פרי האדמה?! ברכות לו ע"א-ע"ב

אחד השאלות בערךת הגمراה היא, מהן גבולות סוגיה. כמובן, מה מגדיר את היחידה הבסיסית אותה העורך רצה שנלמד ונחקר. הכלים הספורטיים נותנים בידינו אפשרות חלוקה, שאיננה מتبוססת רק על הנושא המשוחף לニידונים בה (חלוקה לוגית), או על ביסוס היסטורי (חלוקה של עריכת), אלא מותבוסת גם על לשון סוגיה והニידונים השונים בה.

סוגיות רבות בנות מושגיה, והם יכולים להיות מושגיה הראשון והשלישי מה חלק השני. עיון בחלקים הללו, מצביע על תקובלות בין שני החלקים. החלק השני בסוגיה, מרכזו סוגיה, הוא על נושא משיק לסוגיה, אך ניתנן היה לקורוא את סוגיה בלבד. בכל זאת, עיון במרכזה סוגיה מוביל להתובנות מוחדרת על סוגיה כולה.

נדגים את מבנה סוגיה בחלק מהפרק הששי במסכת ברכות.

במשנה נאמר: **כיצד מברכין על הפירות וכו' ועל פירות הארץ** הוא אמר בורא פרי האדמה, חוץ מן הפת שעל הפת הוא אומר המוציא לחם מן הארץ, סוגיה מביאה כמה מפירות הארץ, שיטנו ספק מה הברכה שմברכים עליהם. החלק הראשון בסוגיה (2-1. לו, א: קמח דחיטי - כתיה דשומאלא) הוא על קמח חיטים ועל קוווא, שינוי מחלוקת אם ברכות בורא פרי הארץ או שהכל נהיה בדבורי, והחלק השלישי בסוגיה (7-6. לו, ב: פלפל - מזונות) הוא על פלפלים, שנחלקו אם מברך עליהם עלייהם שהכל או ולא כלום, וחבייך קדרה וכן דיסא, שנחלקו אם מברך עליהם שהכל או בורא מני מזונות. במרכזה סוגיה (5-3. 3-4. ז-י) אמר רב יהודה - ביטשיטה הרינו על פירות הצלף בארץ ובחוץ לארץ, בשאלת מה נחשב לפרי העץ והאדמה ובמה יש דין ערלה ומעשר.

החלק הראשון והשלישי מקבילים זה לזה, והם דנים על פירות הארץ שנזכרים במשנה. החלק השני איננו קשור לאורה, שכן הוא לא עוסק בברכה על הפרי, אלא בעצם ההגדרה של פרי הצלף, והニידון בו איננו על ברכה, אלא על דין ערלה ומעשר. בנוסח, הצלף מיוחד בזה שיש בו חלקים שմברכים עליהם בורא פרי הארץ, וחלקים שմברכים עליהם בורא פרי העץ, בינו לבין המשנה שהבוחנה בין פירות העץ ופירות הארץ, ולא הצגיה אפשרות של פרי שגדל בעץ ומברכים עליו בורא פרי הארץ.

עיון במרכזה סוגיה מביא אותנו להבנה, שעל אף שבמשנה הילכנו בכוונה בוראה בין פירות העץ ולפירות הארץ, יכול פרי הארץ לגדול על העץ, ודבר אחר מカリע שהוא נחשב לפרי הארץ ולא לציגיה אפשרות של פרי שגדל בעץ ומברכים עליו בורא פרי הארץ.

"مبرיך על איזה מהן שירצה" ברכות מ"ב

אם אינו חביב עליו.

ואכן, נראה שבסוגיית הירושלמי (ברכות ו, ד) הובנה המשנה כפשתה: "רבי יהושע בן לוי אמר: מה פלין ר' יודה ורבנן כשהיה בדעתו לאכול פת, אבל אין בדעתו לאכול פת כל עמא מדי' שאם יש בינו ממי שעלה עליו הוא מברך".

במשנה (מ ע"ב) נאמר:

"היו לפניו מניין הרבהה, רבי יהודה אומר: אם יש בינו מין שבעה - עליו הוא מברך; וחכמים אמרים: מברך על איזה מהן שירצה".

הגמרא (מא ע"א) הביאה שתי דרכים בהסביר מחלוקת התנאים במשנה:

"פליגי בה רביAMI ורבי יצחק נפחא; חד אמר: מחלוקת בשברכותיהם שווות, דרבי יהודה סבר: מין שבעה בחשיבותו של מאכל אחד על פני משנהו, אלא בהבדל שבין הברכות בשאיין ברוכותיהם שוות - דברי הכהן מברך על זה וחוזר ומברך על זה; וחד אמר: אף בשאיין ברוכותיהם שוות נמי מחלוקת".

הנחה המוצאת של הירושלמי
שונה לחלוין מזו של**הגבלי**. לפי הירושלמי מוקד הנחתה המוצאת של הירושלמי כאשר בדעתו לאכול פת, ובכל מקרה לא תהיה ברכה אהרוןיה מיווחדת על הפירות, יש ממשימות לסדרה זו. מדברי הירושלמי ברור שאין כל משמעות לסברת החביבות, וכאשר חכמים חלוקים על רבי יהודה הם סבורים שיש חפש בחירה מוחלת באשר למאכל שעליו יש לבך, וכך מפורש בפרקosh פני משה על הירושלמי שם:

"דס"ל לדרבנן דהוואיל שאין מברך עליוון בסוף לא איכפת לנו אם אוכל ממנו ז או ממן אחר שברוכותיהם שוות לפני מה שברוכות האחרונות של

הברכות האחרונות של
אותם מאכלים
הגמרא מסבירה שהתנאים נחלקו מה יותר חשוב: פרי משבעת המינים או דבר חביב. הנחתה המוצאת פרשנית חזהה על עצמה אלף שנים אחר כך סביר דברי הרמב"ם. (הרמב"ם ברכות ח, יג) פסק שאם היו לפניו מניין הרבהה "אייזה מהן שירצה להקדימין מקדים", והמשמעות הפוכה של דבריו היא כדיribת המשנה והירושלמי, דהיינו לא כאשר ברוכתן שיפטור את חברו. כאשר ברוכותיהם אינן שוות, נחלקו בגמרא האם יש חשיבות לסדר הברכות גם כאשר אין הברכה על האחד פוטרת את חברו.

הסביר זה, שגם נפסק להלכה בשולחן ערוך (או"ח ריא א), קשה מאי בפשט המשנה. שחררי במשנה לא הזכירה כלל המילה "חביב", ובפשתות עמדת הכתמים היא שיכול לברך על איזה שירצה גם

מו"ל: עמותת פורטל הדף הימי. עורך: הראל שפира. טלפון: 072-2326999. דוא"ל: daf-yomi@daf-yomi.com. אתר אינטרנט: www.daf-yomi.com. **אפליקציות:** facebook | iPhone | iPad | Android.

לתרומות: daf-yomi.com/truma. התרומות מוכרכות לצורכי החזר מס לפי סעיף 46.

ניתן לקבל את העלון מיד שבוע יישורות בחו"ל | העלון זמין גם באתר האינטרנט ובאפליקציות. כל מאמרי העלון בהרחבה ומארמים רבים נוספים - באתר! נא לשמר על קדושת העלון והתפילה.

הארה מהירושלמי

הרבי חגי ניר

מכון אורות הירושלמי

מה הם המרכיבים הבסיסיים של הברכה?

ברכות מ ע"ג

בתלמוד הבבלי (ברכות מ ע"ב) נאמר:

"אמר ר' כל ברכה שאין בה הוכרת השם - אינה ברכה. וובי יוחנן אמר: כל ברכה שאין בה מלכות - אינה ברכה. אמר אביי: כוותיה דרכ מסתברא, דתנייא: לא עברתי מצוחץ ולא שכחתי - לא עברתי". מלברך, يولא שכחת". מלוחcir שמק עלי, ואילו מלכות לא כתני. וובי יוחנן: תנינ: ולא שכחתי מלוחcir שמק וממלכות� עליו".

התלמוד הבבלי מביא שתי דעתות בשאלת מהם הרכיבים הבסיסיים לברכה.

לדעת רב ציריך להזכיר ברכה את שם ה', אך אין חובה להזכיר כיצד ה' קשור ומוחבר אליו.

ולדעת רבבי יוחנן ציריך להזכיר גם את מלכותה ה' בעולם. לדעתי, אנחנו ציריכים להזכיר ברכמה אף ה' קשור מוחבר אליו.

אך בוגיוד לתלמוד הבבלי, התלמוד ירושלמי (ברכות ט, א) קובע כך:

"רבי ורבי יהודה בשם ר' כל ברכה שאין עמה מלבות - אינה ברכה". אמר רבינו תנומא: אני אמר טעמי: אָרוּמְמָקָא אַלְזָמִיקָלְקָדָ".

לדעת התלמוד ירושלמי מוסכם שחוובת שיחיה ברכה סמת המרכיב של המלכות. ואם נעין, נשים אף ל'ב, שאותו רב, שבתלמוד הבבלי מספק בזוכרת "השם", בתלמוד הירושלמי דריש זוכרת "מלבות" על מנת שהברכה תחול.

מהו משמעות ההבדל?

מלכות ומלך הם מושגים הקורבים לבני אדם, ואילו שם הקב"ה,ומו (מחותנו) של ה', והו מושג הרחוק מבני אדם. היירושלמי מציריך להזכיר מושג קרוב על מנת לקרוא לנוסח הנאמור בשם "ברכה", אך הבבלי (لدעת רב) מציריך מושג רחוק הזוכרת "מלבות" על מנת שהברכה תחול.

הירושלמי רואה השיבות במלאכות ובארציות, בניגוד לבבלי שבו לא רואים במלאכות ארצית השיבות כמו שאוז ואת חכמי הארץ ישראל. בגלות לא לחשבו מלכות, אבל בארץ ישראל החשבו מלכות (למרות שהיו בזמן שלטון הביזנטים - מלכות של גויים אוכרים). מי שמחשיב מלכות לא שואף אליה, אילו מ' שלא מחשב מלכות לא שואף אליה וכל שאיפתו נשארת בתחום הפרט. לדעת הרב קוק (אורות התורה, פרק י"ג, אות י') וזה הוא ההבדל בין שני התלמודים. הרב קוק כתוב שתורת חוץ לארץ דואגת לפרט לעומת תורה ארץ ישראל הדואגת לכל.

מענה לשון

ענייני לשון בדף היום

הרבי אוריאל פרנק

"שהכל נגינה" או "נגינה בדבורה" נרכות מ ע"א

"ועל כולם, אם אמר 'שהכל נגינה בדברי' – י"א."

ביברכת "שהכל נגינה בדבורה" נחלקו הדעות אם לקרוא "נגינה" או "נגינה". הagiota הrozot יותר היא ביו"ד קמוצה, אך יש אומרים הי"ד בסגול.

מהו שורש המחלוקת?

לכואורה, שורש המחלוקת הוא האם ברכה

וז' צירכה להיות על העבר או על התוועה המתמשך תמיד. האומרים "נגינה" (לשון הוות) סוברים שביברכת "שהכל" אנו מודים לדרכ"ע על כך שתמיד משפיע לנו מברכתו, המובא בשלטי הגברים בברכות לב ע"ב בעדית (ובודומה לברכת יוצר, בה אנו מברכים את הבורא, "המתקדש בכל יום פסיד מעשיה בראשת"). ברם, האומרים "נגינה בדבורה" סוברים שענינו להורות על העבר וכל הזמן הכל נגינה יוצר, בה עלה שנעשה בדרכ' ה' למן בריאות בבלבד: על מה שנעשה בדרכ' ה' למן בראת העולם ועד עתה (ובודומה לברכת "שהכל ברא ללבודו") ב"שבע ברכות" של נישואין. אלו ואלו מסבירים לשיטתם את הסוגיות הדנות בשאלת הזמן הדקדוקי של ברכת המוציא (ברכות לח ע"א) ובברכת נר ההבדלה (ברכות לח ע"א) ובברכת נר ע"ב).

ברם, מתברר שגם את הנוסח בקמץ אפשר לפרש כלשון הוו. אמנם, דרך המלך בעכירות במקרא להבחין בኒוקו בין זמן עבר לו זמן בשתי ידיים (כגון רב' יעקב עמדין, שות' שאילת יעבץ ח'א, צד').

בגזרת לי' (כלומר, בפעלים שאוות השורש שלישית שלהם היא י' או ה', כמו השורשים המודגמים בטבלה), הבדיקה היא שזמן עבר מסוימים הפעלים בקמץ; ואילו בזמן הווה בפיגול.

אך לעיתים מוצאים שפעלים בזמן הווה מנוקדים בקמץ (כגון "נגינה" בישעה נו, מונוקדים בקמץ (ברכות 304-302):

никиוד אות השורש האמצעית (= י' הפעל) במבנה נפעל

באיזה שורש?	זמן הווה:	זמן עבר:
שורשים רגולים (גזרת השלמיים)	קמץ: נגינה, נכטב, נסגור, נגזר, נחרס	פתח: נגינה, נכטב, נסגור, נגזר, נחרס
שורשים שבסופם י'ה' ("גזרת ל'")	חריגים: קמץ: נגינה, נכטב, נסגור, נגזר, נחרס ב"כ: סורי, נגינה, נתיה, נגזר, נוליה, נגזר	קמץ: נגינה, נכטב, נסגור, נגזר, נחרס ב"כ: סורי, נגינה, נתיה, נגזר, נוליה, נגזר
קמץ גם בעבר וגם בהווה: נגירה, נקפה, נמצאה, נקרא		שורשים שבסופם א' (גזרת ל'א')

הכى גרשין

עניני נסח ומחקר בדף היום

הרב יעקב לויפר

מי הוא "בן רב זвид"? ברכות לח' ע"א

של בנו [בדרכו הלשון העברית], ודבר מזויף הוא בתלמוד, דוגמתו "אבא אבוחה דרב זвид ירמיה בר אבא" (שבת נז ע"ב), "רב נתן אבוחה דר הונא בריה דרב נתן" (פסחים קי"ו ע"ב), "רב תחליפא אבוחה דרב הונא (בר תחליפא)" (יומא ו ע"ב) ועוד.

דפוס שונצינו עוד גורס 'אבוחה' אל נכoon, אך המילה 'ברב זвид' התפצלה שם לשתיים, ונכתב "בר רב זвид" תחת "ברב זвид" וו' היתה תחילת הקלוקול! ראשית: נעלם שם של האמורא, מה שהזיקק את המהירושל" [שלפנוי כבר עמד נוסח הדרושים] לומר "היו משבחין חכם אחד שהיה בר רב זвид לפניו רבי זвид, ונחסר שם החכם כאן בספר". ושנית, אך יכול להיות פלוני שהוא גם בנו של רב זвид וגם אבייו של רב שמואל בר זвид? האם פלוני זהה נקרא "רב זвид בן זвид"? ולכן הלו כל מדריסים ונזים וגיגיו "אהו" דרב שמואל בר זвид" והוא מרוזים, יש כאן שני חכמים שעניהם בניי רב זвид, אלאשמו של החכם דנן לא הזוכר משום מה.

וכאן לא נגמר העניין: פיצול המילה 'ברב'

לשטים קלקל את מטבע הלשון "משתבחין רבען - לרוב זира - ברב זвид", ותחתו הופיע המשפט "משתבחין ליה רבן לר' זירה בר רב זвид" וכו' מילת קישור, דבר שהזוקק מדריסים מאחרים להווסף את המילה 'את', תוספת זו בא לעולם לדפוס אמשטרדם תע"ד [בעל דקדוקי סופרים הבין בטיעות שמהרש"ל הוא זה שהוסיף אותה ולא היא].

לצפייה בדפוסים השונים:

בפרק כיצד מברכין (לח' ע"א) מסופר שחכמים דיברו לפני רבי זיד וירא בשכחו של פלוני בן רב זвид, ואחיו של רבי שמואל בר זיד, שהוא אדם גדול ובקיא בברכות. התיאור הזה מובא בדפוסים שלו בפלון זו: "משתבחין היינו רב איא סבא דמשתבח ליה מר בגין זגידרא רבבה הו?" (ביצה כא ע"א); "משתבח ליה רבא לרבע נחמן ברב סחרה דאדם גדול הוא" (נדרים כב ע"ב); "משתבח ליה רב חסדא לרבע הונא בדרב המונגן דאדם גדול הוא" (קידושין קט ע"ב), ועוד על זה הדרך. בכלל התבנית הוא "משתבח פלוני פלוני בפלוני", ולא "את פלוני", וגם מבלי להיכנס להספונים והזרות של הלשון במקום דנן.

גלוולו של שיבוש

הفترון לתעלומה הוא שני שיבושים קטנים, הראשון חל בדפוס שונצינו, והשני בדפוס ונזיה הראISON (מהדורות רפ"ה). קודם נציג את הנוסח של כי איספודר 366 [וון עיליה מרוב כה"י] "משתבחין ליה רבן לר' זירה ברב זвид אבוחה דר' שמעון בר רב זвид". נוסח זה מסיר באמצעות כל הקשיים שעדנו עליהם. ראשית - את התבנית היא "משתבח פלוני בפלוני" כמו בכל התלמוד. ושנית - שם האדם הזוכר גם הזוכר! מדובר ברב זвид ואבויו ראה שבת צג ע"א וסתה לב ע"א) ורבו של רב כהנא (בבא מציעא קא ע"א). והוא רב זвид מנהרדעא שאינו אותו אדם (ראה רשי"י קידושין עב ע"ב ד"ה דרב זвид מנהרדעא). תיכון שהאמורא שלפנינו היה רב זвид נוספת, וכי להבחנו מהאחרים הוסיף להזכיר את שמו

תיאור ארוך זה של האדם, מבליל להזכיר את שמו - מעורר כМОון תמייה בולטות: מי זה האיש שתובת תיאור ארוך יותר. בוחנת ותחת זה כותבת תמייה אוטוות? היחיד שלא רצוי "עיקם הכתוב שמונה אוטוות"? היחיד שלא ליחסן בין אבוחה שנתבנה אחר' בגל שצוא לתרבות רעה, ומה חטא אותו אדם גדול ובקיא בברכות שנזהרו מלחשיך את שמו?

עמק הפשט - פרקי ברכות

מראי מקומות מורחבים ביאורים ועיונים בעומק עיון הפשט, מתחילה המסכת ועד סופה ללא דילוג. הבאת דברי הראשונים והאחרונים הנזכרים להבנת הסוגיה לאור חילופי שיטות גdots הפרשנים. תוך ביאורם היטב בתוספת עיונים הערות והארות, בלשון קל ונקי, על ידי חבורת אברכים תלמידי חכמים. עד עתה יצא לאור על מסכתות: ברכות, ראש השנה, יומא, סוכה, יבמות, כתובות, בבא קמא, שבועות, עבודה זרה, הורות, חולין, נדה.

על המדף

מה מברכיס על "שלוה" או על חיטה קלואה? ברכות לח"א

האם אכילת שלוה נחשבת לאכילת חיטים שעליה דייבורו הראשונים והשו"ע? - האג�� משא (או"ח ד, מ"ד) כתוב שאכילת שלוה דומה לאכילת חיטה, למורת שאין אוכלים אותה עם קלייפה. ולמרות שהשלוה מיוצרת על ידי חימום של החיטה עד שהיא תפוחת ותהליך זה מזכיר אפייתם שלהם, הרי שוגם עיבוד זה מזוכר ברמב"ם לגבי חיטים שמברכים עליהם בורא פרי הארץ כברכה ראשונה, ולא בורא מיניהם. כך גם הביא בספר וזאת הברכה (פרק יב, סעיף ג) בשם הגרש"ז אויעדרך והגרא"פ שингנברג אך מהמשנה ברורה רה, יג היה מקומם למלוד שברכתם בורא מיני מזונות). לגבי ברכה אחרונה יש להחמיר בדברי השולחן ערוך ולאוכלה בתוד הסעודה, ונגנו לומר: "טוב פת חריבה ושלולה בה" (משל זי, א).

סבירו: אדם שאוכל חיטה קלואה, יברך ברכה ראשונה בורא פרי הארץ. לגבי ברכה אחרונה פסק הרמב"ם שמברכים בורא נפשות. וכן דעת הרשב"א, שהסביר שאין לאכילה כזו חיטות ולמן אין מברכים עליה "מעין שלוש". תוספות הסתפקו לגבי הברכה האחרונה, אולי תיקנו חכמים ברכה מעין שלוש, וכך יש לאוכלה בתוד סעודה שאוכל בה להם. השו"ע פסק שיעיר הדין כרמב"ם שמברכים בורא נפשות, אך הוסיף שרائي להחמיר לאכול בתוך הסעודה, כשית התוספות.

בברכת מעין שלוש, והפסוק שיחסם השיבות לחייבת מזבב רק על מזבב כשאוכלים אותה בצורה חטובה. הפרי מגדים הסביר שתוספות סברו שברכת מעין שלוש דרבנן, ולכן יתכן שתיקנו גם על חיטה בצורתה, כי כתיקנו תיקנו על כל מין ומין, ולא רק במרקחה שאוכלים מין זה כשהוא בחטיבתו. לפ"ז והסביר שיש לפרט מה ש"ע"ל המחיה" ולחותם "על הארץ". אך ר"ת בברכה "על הארץ" ולחותם ב"על הארץ": ציינו שנזינים ממין החיטה נכוון להחמיר את הברכה ב"על הארץ", אבל בחתימה יש להקפיד לחזיר את המאכל עצמו, ולכן יש להחות להוציא נסח נוסף לברכות שמברכים על מנת לפחות פטורי ספיקות אחרים.

בגמרא (לו עמוד א) מבואר שאדם שאוכל חיטה כשהיא בצורתה כמו שהיא, מברך בורא פרי הארץ. הגמara לא כתבה מהי הברכה האחרונה שמברכים לאחר אכילת החיטה.

תוספות (ד"ה הכווס חטה) והרא"ש (ברכות ז ט) שאלו מהי ברכה אחרונה לאחר שאכל חיטים. ר"ת כתוב בסידור שלו לברך ברכות מעין שלוש מה ש"ע"ל הארץ ולחותם על פרי הארץ. אך ר"ת חזר בו מושם שלא מצאנו בשום מקום שמברכים ברכה זו (והוסיך ובירא תרומות הדשן ול' שאין להוציא נסח נוסף לברכות שמברכים על מנת לפחות פטורי ספיקות אחרים).

תוספות כתבו בשם ר"י שבגלל שיש להסתפק אם לברך ברכה אחרונה מעין שלוש או ברכות בורא נפשות, אין לאכול חיטה אלא בfork סעודה שאוכל בה לחם. הם הביאו שוגם בירושלמי (ו, א) משמע שיש להסתפק מהי הברכה האחרונה, ולכן אין לאכול חיטה בצורתה, אלא רק באמצעות הסעודה.

הרשב"א (לו ע"א ד"ה ובברכה שלאחריהם) כתוב שהברכה האחרונה של חיטה היא בורא נפשות, משום שאכילת חיטה בצורתה אינה אכילה חשובה (והביא טעם נוסף בשם הראב"ד).

הפרי מגדים (או"ח רה, ז) כתוב שחייב ברכות מעין שלוש הוא בגלל חשיבות הפרי שנזכר

לגביו ברכה אחרת יש להחמיר
בדברי השולחן ערוך ולאוכלה
בתוך הסעודה, ונגנו לומר:
"טוב פת חריבה ושלולה בה"

להלכה כתוב הרמב"ם (ברכות ג, ב) של

- אכילת חיטה מברכים בורא נפשות. וכך פסק השו"ע (או"ח רה, ד) להלכה, אך כתוב שרואי להחמיר ולא לאכול את החיטה אלא בסעודה.

נקודה למחשה

הרב דב קדרון

מכון הלכה ברורה ובירור הלכה

שהכל נהיה בדברו או שהכל נהיה בדברו? ברכות לח"א

כותב בשם חכמת מנוח ש策יר לומר "נהיה", בלשון הוה, כי כל הברכות נתקנו בלשון הוה (כמו "borao peri v'co"), וכן כתוב בספר מעשה רב שהగרא"ה היה אומר "שהכל נהיה בדברו". בנוסח לכך, כתוב בש"ת להורות נתן (הלק טז יטנו ג) בלשון "וניה" משמעותו שבר. כמו שכתוב בספר משללי (יגיט): "וניה נהיה מהעכבר לנטש", שכאשר יצא אדם לשכור את תאותו יש בזוז הנאה לנפשו, מכיוון שאין ראוי להוציא לשונו שבר בברכה - יש לומר בלשון הוה: "שהכל נהיה בדברו".

אומרים שלכתילה עדיף לומר "מושיז" וכוננות הגמara היא שגם מי שאמיר "מושיז" ייצה בדיעבד ידי חובה. דעה שלישית היא שיש לומר רק "מושיז",ומי שאמיר "מושיז" לא יצא ידי חובה. הפסיקים האחרונים פסקו כדעה הראשונה, מי שאמיר "מושיז" - יצא ידי חובה. "והלכתא: המושיז לחם מן הארץ". ב"בירור הלכה" מובאות 3 שיטות בהסביר מסנה זו. יש שוכרים שלכתילה ראיו לומר "מושיז", אבל בדייעבד אם אמר "מושיז" יצא ידי חובה. יש

נוסח הברכה צריך להיות מדויק, כפי שנאמר להלן (מ ע"ב): "כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות - לא יצא ידי חובתו".

בגמרא יש דיוון בקשר לנוסח המדויק של ברכות "מושיז" לחם מן הארץ, האם צוריך לומר "מושיז" או "מושיז". במסקנת הגמara נאמר: מי שאמיר "מושיז" - יצא ידי חובה. "ולכתא: המושיז לחם מן הארץ". ב"בירור הלכה" מובאות 3 שיטות בהסביר מסנה זו. יש שוכרים שלכתילה ראיו לומר "נהיה", ויש האומרים בלשון הוה: "המגן רד סקי" (ד'

יש לי מונח

ביאור מונח תלמודי בדף הימוי

הרב יונתן קלעין

חסידות על הדף

הרב אורן גמסון

"מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא"

ברוכות מא ע"ב

ישתקע הדבר ולא יאמר שזו דעת מינות הוא, אבל התורה העירה בכך ומסורת חיוב הדבר לקבעו לחכמים אם ירצו כמו שנאמר ועשה על פי דרבנן ויש להם אסמכתא בפסוק. הדבר אשר גינו לך, ולפיכך תמצא החכמים נוטנין בכל מקום ראייה או זכר או אסמכתא לדבריהם מן התורה, ככלומר שאינם מחודשים דבר מלכם, וכל תורה שבבעל פה רמווה בתורה שככטב שהיא תמיימה וחוי שהיא חסירה כלום".

בדברי כתוב מהר"ל פרטאג (באר הגולה באර א פרק א): "וזאמרו על זה כי המזווה מדרביהם, רק קרא אסמכתא בעלמא. ורבים טועים שכוכרים לומר כי אין לאלה מזווה כלל שם עניין אל התורה באמת, רק שהם עשו למצווה דבר דרך מן התורה כאילו היה זה מלאיצה בלבד והואורנים כך טעו, לא הבינו בלכבה והואורנים אמרו כי חס ושלום שהיה דבר דבריהם, כי חס ושלום שהיה דבר מדרביהם נאמר נלהחบท הלשון ויפוי המליצה, רק כל דבריהם אמרו כי חס ושלום שהיה דבר אמרת. וכאשר אמרו מנין דבר זה, והביאו ראייה מן המקרא, יש באמת ראייה מן המקרא לדבריהם".

השל"ה הקדוש (חלק תושבע"פ כל רבנן) מקבל את סברת הרמב"ם במקומות בהם כתוב "קרא אסמכתא בעלמא היא", אך במקומות בהם כתוב "היא שחדין הו" הוא מחדש "דקהונה היא שחדין הו" שיחידשו הבנן הוא משומש שהठבונו סברא אחת הנגרמות בתורה, ומכח סברא זו חידשו את הדין". יוצאת שהוא 'קצת' מאהוד את השיטות.

חדשש בעניין זה מובא בתוס' במסכת עבודה וורה (כב א ד"ה Tipuk). לדין דרבנן שיש לו אסמכתא מן התורה יכול הגمرا לא קראו י"א או ר' אפיקו שהוא רק מדרבנן, מה שאין כן בדיון דרבנן שיש לו אסמכתא מן הנבאים וכחותם לא יקיא לעולם י"א או ר' אפיקו שהוא רק מדרבנן.

להרחבה נוספת ראו יד מלacci כלא רצה.

לשיעור
בנושא זה:

הגמרה מסמיקה את שייעורי (מידות) התורה לפסוק "ארץ חיטה וشعורה וכו'" ואמרת שמקורת הוא אף דרבנן ויש להם אסמכתא לך, ולפיכך תמצא במסורת הש"ס מצין שבמסכחות עירובין וסוכה הגمرا אומרת שמקורתם של השיעורים הוא הלכה ממשה מסיני.

מהי אסמכתא?

הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה מבא: "ולפיכך כשאמרנו שעירין הלכה למשה מסיני הקשינו על זה ואמרנו אף תאמיר עליהם שהם הלכה למשה מסיני והרי השיעורים רמזוים בפסוק ארץ חטה וشعורה, והיתה התשובה על זה שהם הלכה למשה מסיני, ואין להם שם יסוד של שילמדו ממנה באחת המדות, ואין להם רמז בכל התורה, אלא הסמיכום לפסוק זה כען סימן כדי ששמורים ויכורום, ואין זה מענין הפסוק, והוא עניין רמז בכל המדות".

בדברי כתוב גם רב יהודה הלויב ב'כחו'רי' (מאמר ג אות עג): "או" שיהיה הבאתם לפוסקים על דרך אסמכתא, שהם שמים אותה כסימן ל渴בלתם, כאשר שמנו פסוק ויציו ה' אליהם על האדם לאמרה סימן לשבע מצות שנצטו בני נת. ויצו אלו הדינים, ה' ברכת השם, אליהם וזה עבודה וורה, על האדם זו שפיכת דמים, לאמר זו גלי עריות, מכל עץ הגן וזה גול, אל תאל זה אשר מן חיי כמה רוחק בזקון אל העניים ובין הפסוק הזה, אך אצל העם קבלה משבע המצוות האלה, סומכין אותה בפסוק זה בסימן שמייקל עליהם זכרם".

הריטב"א (ראש השנה טו א ד"ה והא דקאמר) מבאר אחרת. לשיטתו האסמכתא היא לא רק כל אחד מכך: "שכל מה שיש לו אסמכתא מן הפסוק העיר התקודש ברוך הוא ראוי לעשות כן אלא שלא קבעו חובה ומסרו לחכמים, וזה דבר ברור ואמת, ולא כדברי המפרשים האסמכות שהוא דרך סימן שנתנו חכמים ולא שכונת התורה לך, ח"ז אמרתו בכורא עולם.

הקשר בין יראת שמים ולחש

"תנו רבנן: מה הוא אומר? המוציא להם מן הארץ, רבוי נחמייה

אוomo: מוציא להם מן הארץ. אמר רבא: במו"זיא כולי עלי מא לא פליין בדברי הגمرا הילו ומאייך את המחלוקת בזורה שוניה. דאפק משמע, כי פליין - בהמו"זיא; רבנן סביר: המוציא - דאפק משמע, דכתיב: המוציא לך מים מצור החולמש; ורבוי נחמייה סבר: המוציא דמפיק משמע, שנאמר: המוציא הילו מטה תחת סבלות מצרים. ורבנן? - ההוא, הכי קامر להו קודשא מצייתו של הילם איננה מודגשת בריך הוא לישראל: כד מפיקנא לנו עבדינא לנו מלטא כי היכי דיידעינו דאנא הוא דאפיקית יתכן מצרים. דכתיב: יודעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא".

כיצד אכילה, שהיא פעללה פיזית, יכולה ליעזר אצל האדם יראת שמים של כל כולה עניין רוחני?

לעומת זאת כאשר מוסיפים את הה"א למילה "מו"זיא", אז משמע שונוכחותו של הקב"ה בחוץ מישראל מושך בחובת אכילת מעש שני בקדושה ואמר: "ויאכלת לפני ה' אלקיך במקומות אשר יבחר לשכנך שמו שם מעשר דגnek תירשך ויזהרכך ובכורת בקרך וצאנך למען תלמד לראייה את ה' אלקיך כל הימים" (דברים יד, כג) - מתוך הפסוק הזה משמע כאילו עצם אכילת המעשר מלמדת את האדם יראת שמים, והוא מקשה כיצד אכילה, שהיא פעללה פיזית, יכולה ליעזר אצל האדם יראת שמים של כל עניין רוחני?

את התשובה הוא מביא בשם מورو רבוי אלימלך מליזנסק שעונה על כך מתוך סוגיית הגمرا הוו.

בסוגיה שלנו חולקים הכהנים מהו נוסח הברכה הנכון ביחס לרברכת המוציא.

דעות אחדות סוברת שיש לומר "מו"זיא לחם מן הארץ", ורעה שניה סוברת שיש להוסיף ה"א ולומר בין אכילת מעשר שני בקדושה ובין יראת שמים. שכן, כאשר אדם מחליקת הגمرا עולה עליו כי יסוד הדבר מカリתו אותו להתבונן ולהשוו בו מהותו של מאכל זה, ומהודע הוא אינו יכול לאכilio אותו ללא כל מחויבות. התבוננות זו, אם שכך ביחס למילה "מו"זיא", אין כל מחלוקת כולם מסכימים שהיא מורה על פעללה שהיתה בעבור מה ועובד מי, ומיליא חזקה אמרתך נפק שיש לומר את הברכה בנוסח "המו"זיא לחם מן

תורה, חברה ומידינה

הרב יהודה זולדן

מכמ"ר תושב"ע, משרד החינוך

ኮוצין אילנות ובוניס נבישים

ברכות לו ע"ג

בגמרא (ברכות לו ע"ב) הובאה המשנה: "מאיתין אין קווצין את אילנות שביעית?". השאלה היא מאיה slab בגדיל הפרי נאמר הדין במסנה שאין קווצין את האילנות שביעית, בשל האיסור להפסיד את הפרות שגדלים עליהם, מ踔ר ויש בפריות קושות שביעית. Tosfot (ד"ה אין) שאל, הרי אסור מלולא לקוץ עז פרי, בשל איסור בל תשחית. תשובה Tosfot היא שמורuber על עז שנוטן מעט פירות - פחות מכב [כב-מידת נפה, כשיוני ליטרים]. תירוץ נוסף, שמדובר בעז שמחזרו לעצם יקר יותר מאשר לגידול פירות. בשני המקרים הללו אין עוברים על איסור בל תשחית.

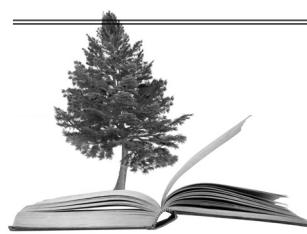
הרמב"ם (היל' מלכים ו, ח-י) האריך לכתוב על פרטיו איסור בל תשחית. וכותב שהכללו הוא: "לא אסורה תורה אלא דרך השחתה" (שם ח), ולא רק בונגע לעצם, אלא בכל דבר.

למדינה מותר להפקיע אדמות פרעריות לעבות ערבי הכלל. אלא שיש להבחן בונגע לחובת הפיצוי וההשלום

אם הרס בתים ועשה אותן דרך או חומה, מותר ליהנות בה. וכן כל כיוצא בה - שדין המלך דין" (רמב"ם הלכות גולה ואבדה ה, י). עפ"כ בא קמא קיג ע"ב).

במדינת ישראל נשללו כבשים ומשילות ברזל, על מקומות שהיו שטחים חקלאיים. המדינה פיצעה כספית את בעלי השדות והמטעים. אם כי חלקם היו מעדיפים לשמר את השטח החקלאי לוותר על הפיצויים. ארגונים שונים נאבקים לעתים בערכאות משפטיות נגד הפקעת אדמות חקלאיות לצרכי בנייה והעבורה.

הרב יעקב אריאל ("פיזויים על הפקעת קרקעות", ש"ת באלה של תורה, ד סי' ב), כתוב של מדינה מותר להפקיע אדמות פרטיות לטובת צרכי הכלל. אלא שיש להבחן בונגע לחובת הפיצוי וההשלום. כשמדבר על הפקעה לצרכי מלחמה, או אין חבה לשלם כי הפקעה נועדה להגן על שלום הציבור כולל על הנזק עצמו. אך כשמדבר על הפקעה אורחות לצרכי ציבור חינניים הרי שהוא לפצות ולשלם.

החי והצומח

ד"ר משה רענן

השפעתו הרפואית של הקצה

עם סודה לשתייה (סודום ביקרבולנט) מתקבלת תרופה ביתית לשיכוך כאבי בטן אצל תינוקות. לשם נדרף של קצח או לתה מזרעיק קצח יש תוכנות דומות.

בתה היבשת היהודית ורזי קצח נאכלים כמוות שם ולויתים עם ממתיק כלשהו על מנת לשפר את כושר הראייה. הרומיים התיחסו לקצח כ"שב הרואה".

מייצויו שורשים שימוש להכנת תכשירים לריפוי עכירות בעיניים ואכן מחרקים בעועל חיים הראו שמצו זורעים יUIL בטיפול בגלוקומה. הקצח עשוי להיות יעיל כחומר משתן לצורך טיפול בלחץ דם גבוה. קימות עדויות היסטוריות ממשמעי משומש שמהד גיסא הוא נחשב מועיל ומאריך גיסא צמח מזיך עד כדי סכנת חיים. על מנת לישב את התרבות בין המקורות הגمرا וחולקת בין מחרקים מובוקרים להוכחת הטענה אך היא נראית סבירה לאור כך שהקצח מכיל פיטו-אסטרוגנים המעוררים את התפתחות רקמות הגוף. סירופ שהוכן מייצוי קצח ניתן בעבר על מנת לטפל בשיעול כרוני. לאנטול יש תוכנות אנטימיקוביאלית כנגד חיידקים, פטריות ושרמירים. הוא יעיל בהשמדת תולעי מעיים ותולעים חוטיות (נמלדות) וקטול חרקים יעיל לצד שורה ארוכה של מינים כמו למשל חולית יתושים. אנטול דוחה יתושים יעיל מאד ובicular השתמש באבקת קצח על מנת להרחיק פרעושים מלולונות ואורוות.

את מהרשוות העוסקות בבטיחות השימוש מזון קבעה שתוכנותיו הבולטות של אנטול הן הפתחה בפעולות המוטורית, הורדת טמפרטורת הגוף, והשפעות של שיכוך כאבים, מניעת עוינות והיפנוזה. אולי כך נוכל להבין את דברי רבינו: "הריגיל בקצת, אינו בא לידי כאב לב".

היום של רשות המזון לקצח או ליתר דיווק לאנטול איננו חד משמעי. קיים היסוס האם לאשר אותו כבتو כבתו לשימוש משומש מחרקים שובצעו בהולדות העול חשש שהוא רעל לכבד ובעל פעילות קרציגונגית (גורם לסרטן) מסויימת. תוכאות המחקרים אינן חד משמעיות ויש מביניהם הרואים באנטול בטוח לשימוש. המליצה הנוכחית היא להשתמש בקצת ליתבול בלבד אך לא לזרק כמותות גדולות. ברצוני לסכם את הדין בשאלת האם ייתכן ששסכמה בריח הקצח הנובעת משינה במזוף הגורן קשורה לכך שבמהלך השעות השינה בלילה נקלות כמותות גזיות יש להשתמש בקצת בஸולב עם גודלות יחסית של התרוכות הנדיות חומרים מששללים וכך להפחיג תוכאות של הצמח ואילו בטיעמה נקלט רק מעט חומר העובר מהזרעים אל המאכל?

"אמר רב חמיא ברבי חנינא: הריגיל בקצת, אינו בא לידי כאב לב. מיתיבי, רשב"ג אומר: קצח אחד משמש סמיון בטן אצל תינוקות. לשם נדרף של קצח או לתה מזרעיק קצח יש תוכנות דומות. המות הוא, והישן למורה גרנו דמו בראשו. לא קשיא: הוא בריחו, הוא בטعمו. אימיה דרב רימיה, אפילו ליה ריפתא, ומדבקה ליה ומקלפה ליה".

עיקר סוגיה זו הוא תיאור ההשפעות הרפואיות של מחלים שונים וביניהם גם הקצח. ההמלצות בגמר עדין אינן ברורות מנקודת ראות מדעית ובשורות הבאות ננסה לתאר את הידוע היום על הקצח. היחס לקצח במקורות איננו חד משמעי משום שמהד גיסא הוא נחשב מועיל ומאריך גיסא צמח מזיך עד כדי סכנת חיים. על מנת לישב את הסתירה בין המקורות הגمرا וחולקת בין טעם הקצח המועל לבין ריחו המסוכן. בשורות להלן אנסה לתאר את מאפייניו הרפואיים והשפעות רכמי של הקצח כפי שהם משתקפים בדוחות רפואיים בני זמננו וככלול הוא נחשב צמח בעל השפעות מדי-קליניות מועילות רבות.

זרעי הקצח מכילים אנטול (Anethole) העשויה להסביר חיל מהשפעותיו המד-קליניות של הצמח משומש שתרכובת זו או פולימרים שלו פעילים כפיטו-אסטרוגנים.

בUMBORGIM, זרעי קצח או תה קצח עשויים להציג את מערכת העיכול ולהפחית נפיחות הנגרמת מאי סדיות מערכת העיכול. בغالל תוכנותיו במנייעת מהעת העתיקה. בгалל השם בקצת בஸולב עם גזיות יש להשתמש בקצת בஸולב עם גודלות יחסית של התרוכות הנדיות חומרים מששללים וככך להפחיג תוכאות לוזאי שליליות. למי קצח יש תוכנות דומות لأنיס או לשומד ובתuracyת

נקודה חינוכית בדף

רפי זברגר

האחר ואני – חד הוא

ברכות מ ע"א

ואכל מיד ללא המתנה מליח או לפתון. לתמיית החיבור האם הוא חור מדעתו שיש לשים ליד כל אחד מליח או לפתון פנוי בצעית הפת. הוא ענה כי יש לחם שהוא כל כך טוב שאינו ווקוק מליח, ולכן אבל מיד את הלוחם לאו המלח.

מסוגיה זו נלמד מספר מסרים מעניינים:

1. לפि כל האמוראים יש לומר כי "זריך של الآخر" (שאני מוציא אותו ידי חותם ברכה) מוגדר בעצם כאילו הוא הזריך שלו. לכן, מותר לומר לחבר כי הוא יכול לקחת מן הלחם, גם בין ברכה לאכילת הפת. מסר השוב המלמד את הזיקה הגדולה שככל אדם צריך לחוש כלפי האחר. להרגיש כי "אחר ואני – חד הוא".

2. אכילת לחם טעים הינה דבר בסיסי ומובן כל כך, עד כדי כך שהבקשה למליח או לפתון כדי לפלת את הפת ולהפקיד אותו לטעים יותר, לפי רבי יוחנן ורב ששת מהוווה חלק מהברכה, ולבן ר' פוסק כי אין לאחר שהברך פרס את הלוחם, ולפני שהוא אכל, נתן מן הלחם למסובים ואמר להם: קחו (מן הלחם) שכבר ברכו עליyo – אין זה מהווה הפסקה, למורות שהוא צורך של המסובים ולא של המברך. ר' מוסיף ואומר, כי אם ביקש המברך להביא לו מליח, או להביא לו לפתון לפלפת בו את הלחם – אמרה זו מהווה הפסקה וחיביב לחוזר ולברך על הלחם.

רבי יוחנן חולק ועולה דרגה ווסבור כי גם הפסקה לבקשת מליח או לפתון אינה מהווה הפסקה כיון "שאף זו צורך ברכה שתזהה פרוסה של ברכה נאכלת בטעם", כלשונו של רשי".قولר, "יש עניין" לא יכול לדבר טעים ולא לחם יבש, וכך, בקשה להבאת מליח או לפתון מהווה חלק מן הברכה ואינה מהווה הפסקה. אבל ממשיך רבי יוחנן: אם ביקש המברך להכין אוכל לשורדים הנמצאים במקומם – אמרה זו זאת מהווה הפסקה וחיבבים בחוזר ולברך ברכת המוציא בשנית.

3. המזוודה להאכיל את הבתונות (העבדים) לפני אכילת האדם עצמו, מלמדת אותנו התהשבות גדולת ורבה בסובבים אותנו. לא יתכן כי האדם יוכל לשובע וישאיר את במתו או את בעבו רעבים.

4. כדי להביא למוסרף רכיבים לפעמים לחם גומי הינו טעם לכשעצמיו אף ללא תוספת של מליח או לפתון. המסרג עמיין שאנו יכולים ללמידה מכאן הוא שיש לראות את הטוב בכל דבר ולא לחפש את הטוב במקום אחר. צריך רק לפתח את העיניים ואו' נגלה את הטוב. הוא נמצוא קרוב, ורק אם נרכיב את המשקפיים הנכונים נבחן בכך לא כל בעיה.

"אמר רב: טול ברוך טול ברוך – אני צוריך לבך, הבא מליח, הבא לפתון – צוריך לבך. ורב יוחנן אמר: אפלו הבא מליח, הביאו לפתון – נמי אין צוריך לבך. גביל לתורי, גביל לתורי – צוריך לבך.

ורוב ששת אמר: אפלו גביל לתורי – נמי אין צוריך לבך. דאמר רב יהודה אמר רב: אסור לאדם שייכל קודם שעש' בש' מיכאל לבלבתו שנאמר: **ונתקתי עשב בש' קדמך והדר – לאכלתך ויטקעך**".

שלוש דעות של אמוראים, כל אחד

מגיד רמה שונה לגבי הפסק בין ברכה

לאכילה:

רב פוסק כי אם לאחר שהברך פרס את הלוחם, ולפני שהוא אכל, נתן מן הלחם למסובים ואמר להם: קחו (מן הלחם) שכבר ברכו עליyo – אין זה מהווה הפסקה, למורות שהוא צורך של המסובים ולא של המברך. ר' מוסיף ואומר, כי אם ביקש המברך להביא לו מליח, או להביא לו לפתון לפלפת בו את הלחם – אמרה זו מהווה הפסקה וחיביב לחוזר ולברך על הלחם.

רבי יוחנן חולק ועולה דרגה ווסבור כי גם הפסקה לבקשת מליח או לפתון אינה מהווה הפסקה כיון "שאף זו צורך ברכה שתזהה פרוסה של ברכה נאכלת בטעם", כלשונו של רשי". قولר, "יש עניין" לא יכול לדבר טעים ולא לחם יבש, וכך, בקשה להבאת מליח או לפתון מהווה חלק מן הברכה ואינה מהווה הפסקה. אבל ממשיך רבי יוחנן: אם ביקש המברך להכין אוכל לשורדים הנמצאים במקומם – אמרה זו זאת מהווה הפסקה וחיבבים בחוזר ולברך ברכת המוציא בשנית.

רב ששת מקל ביותר ופוסק כי גם בקשה להכנת אוכל לשורדים בין ברכת המוציא לאכילת הפת אינה מהווה הפסקה. רב חייא כי "אין הבוצע רשאי לטבע" בהמשך, פוסק בר שמואל בשם רב חייא כי "אין הבוצע רשאי לטבע" עד שביאו מליח או לפתון לפני כל אחד ואחד". ניתן להגדיר את פסקו של רב חייא כבchanha של "חכם הרואה את הנולד", שהוא אם היה לכל אחד מן המסובים מליח או לפתון, המברך לא יצטרך לדבר ולבקש להביאו ואת המסובים.

להשלמת פסק זה, מספרת הגمرا על רבא בר שמואל שנקלע לביתו של ראש הגולת, הביאו לפניו לחם והוא בצע

ברכות ומחולקות

"היביאו לפניהם פתיתין ושלמין – אמר רב הונא: מביך על הפתיתין ופטור את השלמי, ורב יוחנן אמר: שלמה מצה מן המוחץ... תני תנא קמיה דבר נחמן בר יצחק: מנין הפרוסה בתוך השלמה ובוצע ומכבר. אמר לייה: מה שמאך? אמר לייה: שלמן. אמר לייה: שלום אתה ושלמה משנתך, ששמטת שלום בגין תלמידים".

בלי לשים לב, פרק TIMES בדיניו ברכות והופק לזרת קרב. לאורך כמה דפים, חכמוני נקלעים לאربع מחולקות חריפות סביב דיניג ברכות; הראשונה מסתימית ללא נפגעים, שתי האמצעיות מסתיימות באופן צורב, והאחרונה מסתימית בשולם.

במקרה הראשון היה זה רבי עקיבא. מצד אחד הוא ברך בחכמים ולא כרבנן גמליאל, אך מצד שני הוא הגיע את רבן גמליאל, בטענה שרבען גמליאל עצמו למד שהולכים לפני הריבים. בשורה התהותה הוא לא נzag לפני דעתו של רבן גמליאל, אך הוא עקיבא הנה לפה דעה אחת, אבל הביא לידי ביתוי את הדעה החולקת. נכנס בשלום ויצא בשלום.

במקרה השני, בר רב זביד ניסה גם הוא לлечט בדרך דומה. הוא ניסה לברך בדרך המוסכמת, לצאת ידי חותם כל הדעות, אבל רבי זביד בירך זאת: אם אתה בקייא ברכות, איןך אמור ביחס ולדיבות את כולם, אלא להביע את עמדתך. יתרו על עמדה איינו הפטرون הרצוי להתמודדות עם מלוקות, כיון שה恂ור הוא שקולות החשובים ומשמעותיים לא ישמעו.

במקרה השלישי נוצרת תקרית בין שני תלמידים, ובר קפרא מעביר בקורסת על כל אחד מהם. אם חשבנו שצורך להביע את העמדה האישית, מתברר שיש להז סיג: אל תלגגל על עמדת חברך. ברכחה יש ממד סובייקטיבי, כגון השאלה כמה חביב המאל על המברך, ועלולים איןך יודע מה חביב אותך. מנגד, גם הסתמכות של אדם על טumo האישי אינה מקובלת, ועליו לפנות לרבר לבירור ההלכה.

במקרה האחרון אנו לומדים לעשות שלום. מר בריה דרבינא היה מניה פת פרוסה בתוך הפת השלמה, כדי לחתמוד עם המחלוקת על איזו מהן לברך. גם התלמיד שנה את המקוורות התנאיים לפניו רב נחמן אמר כן, ורב נחמן שיבח אותו על שעשה שלם בין התלמידים. מסתבר שאין זו הלכה שਮובאת באופן צדדי לסוגיה, אלא פתרון שראויל לציון, אולי בתור שיא של כל הניסיונות להתמודד עם מלוקות ברכות. הגישה שמאחורי היא לא מצוא את הדרך לנ彔וג כל הדעות, רקיים את שני המנגדים, לא מתחס הסנסנות אך גם לא תקיפת الآخر. פעולה פשויה שמיישבת את שתי העמדות – מביאה שלום בעולם.

דף עזר שימושי ללמידה

ברכות לד ע"א-ע"ג

אמר מר: הכו סם את האורז...

לבסוף	בתחלה		חטה	רישא (סיפה דרישא)
	בורא פרי הארץ	כוסם		
ג' ברכות	המושcia לחם מן הארץ	טחנה אפאה ובשלה והפרוסות קיימות	ארоз	סיפה
ברכה אחחת מעין ג'	בורא מיני מזונות	טחנה אפאה ובשלה ואין הפרוסות קיימות		
	בורא פרי הארץ	כוסם	ארוז	סיפה
ברכה אחחת מעין ג'	בורא מיני מזונות	טחנו אפאו ובשלו או"פ שהפרוסות קיימות		

והתניא: לבסוף ולא כלום!

לבסוף	
לא כלום	ארוז

אמר רב ששת: לא קשיא הא רבן גמליאל והוא רבנן...

לבסוף		
ג' ברכות	רבן גמליאל	כל שהוא משבעת המינים ולא מין דגן הוא [כגון: כותבת] או מין דגן ולא עשו פת
ברכה אחחת מעין ג'	חכמים	
ברכה אחחת מעין ג'	רבן גמליאל	כל שאינו לא משבעת המינים ולא מין דגן [כגון: פת אורז]
לא כלום	חכמים	

במאי אוקימתא, ברבן גמליאל?

אם מא סיפה דרישא:

אם אין הפרוסות קיימות,

בתחללה מברך עליה בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליה ברכה אחחת מעין שלוש –

מנין?

אי רבן גמליאל – השתה אכותבות ואדייסא אמר ר"ג ג' ברכות, אם אין הפרוסות קיימות מיביעיא?
אלא פשיטה רבנן,

אי הכי קשיא דרבנן אדררבנן!

אלא לעולם רבנן, ותני גבי אורז: ולבסוף אינו מברך עליו ולא כלום.

מה מוצפה לנו השבוע בדף היום?

ברכות ל"ז

- * אוכל כמה חתמים כמוות שהוא - לדעת רב יהודה: מברכים עליו בורא פרי האדמה, ולדעת רב נחמן: שהכל נהיה בדברו.
- * דלעת היה וקמץ שעורדים - מברכים עליהם שהכל נהיה בדברו.
- * לדעת רב: צלף של ערלה בחוץ לארץ - זורק את האבינות ואוכל את הקפריסין.
- * דין ערלה חל גם על השומר של הפרי.
- * פלפל יבש - לדעת רב שתת: ברכתו שהכל, לדעת רב בא: לא מברכים עלין.
- * דיסא כען חביץ קדרה - לדעת רב יהודה: ברכתו שהכל, לדעת רב כהנא: בורא מני מונות.

ברכות ל"ז

- * למסקנת הגמרא מברכים על אורו בורא מני מונות, ובניגוד לדברי רב ושמואל שנדרחו בתיזובתה.
- * הכווס את החיטה - מברך עליה בורא פרי האדמה, ולדעת רב יהודה: בורא מני זורעים.
- * כל שהוא משבעת המינים - רבנן גמליאל אומר: שלש ברכות, והזמנים אמרים: ברכה אחת מעין שלש.
- * למסקנת הגמרא: "חביבא" - גם אם אין בה פירושו להם בגודל כוית, מברך עליהם המוציא להם מן הארץ, ובתנאי שיש עליהם מראה להם.
- * טרוקניין - ישנה מחלוקת אם חייבים בהפרשת חלה, טritisא - פטור מה הפרשת חלה.

ברכות ל"ז

- * מרד בר רב איש סובר שעיל דבש תמרים מברכים שהכל נהיה בדברו (בדעת רב היושע).
- * תמרים שכתחש אותם קצת - מברכים עליהם בורא פרי העץ.
- * ברכת הפת - לדעת כולם ניתן לברך "מושיא להם מן הארץ", ונחלקו התנאים

האמוראים אם יצא ידי חובה.

- * על כמהין ופטורות מברכים שהכל, כמו כל דבר שאין יונק מן הארץ.

ברכות מ"א

- * מחלוקת רב祁 יהודה וחכמים - לדעתachat: נחלקו רק במקורה שברכותיהם שווות (لدעת רב祁 יהודה: מין שבעה עדיף), ולדעת חכמים: מין חביכ עדיף), ולדעת שנייה: נחלקו גם במקורה שאזון ברכותיהם שווות (ונחלקו על מה יברך קודם).
- * "ארץ חטה ושבועה וגפן ותנה ורמון / ארץ זית שמן ודבש" - לדעת רב יוסף / רב祁 יצחק: כל המוקדם בפסקו זה מוקדם לברכה, לדעת רב חנן: כל הפסק כלו לשיעורין נאמה.
- * ברכות תמרים קודמת לברכת רימונים כי זה שני לארץ (המוחכר בפעם השנייה בפסקו) וזה חמיש לארץ (המוחכר בפעם הראשונה בפסקו).
- * רב פפא פוסק להלכה: דברים הבאים מלחמת הסעודה בתוך הסעודה - אין טעונים ברכה לא לפנייהם ולא לאחריהם, ולא מחמת הסעודה בתוך הסעודה - טעונים ברכה לפנייהם ואין טעונים ברכה לאחריהם, לאחר הסעודה - טעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם.

ברכות מ"ב

- * פת הבאה בכינוי מברכים עליה המוציא אם קבוע סעודתו עלייה.
- * תקופה לסמיכה - שחיתה, תקופה לגאותה - תפלה, תקופה לניטילת ידיים של מים אחרים - ברכת המזון (ולא יכול כלום עד שבירך על מזונו), תקופה לתלמידי חכמים (המקריבו אליו ומאתרו בביתו) ברכה בביתו.
- * במשנה (בעמוד א) נאמר "ברך על היין שלפנינו המזון פטר את היין שלאחר המזון" - ובגמרא נאמר שדין זה הוא רק במקרים ש Adams קבוע סעודתו על היין (כמו שבתות וימים טובים).
- * בא להם יין בתוך המזון - נחלקו האמוראים אם פוטר את היין שלאחר המזון.

אם ניתן לברך גם "המושיא לחם מן הארץ" (והגמרא מכרעה שנית).

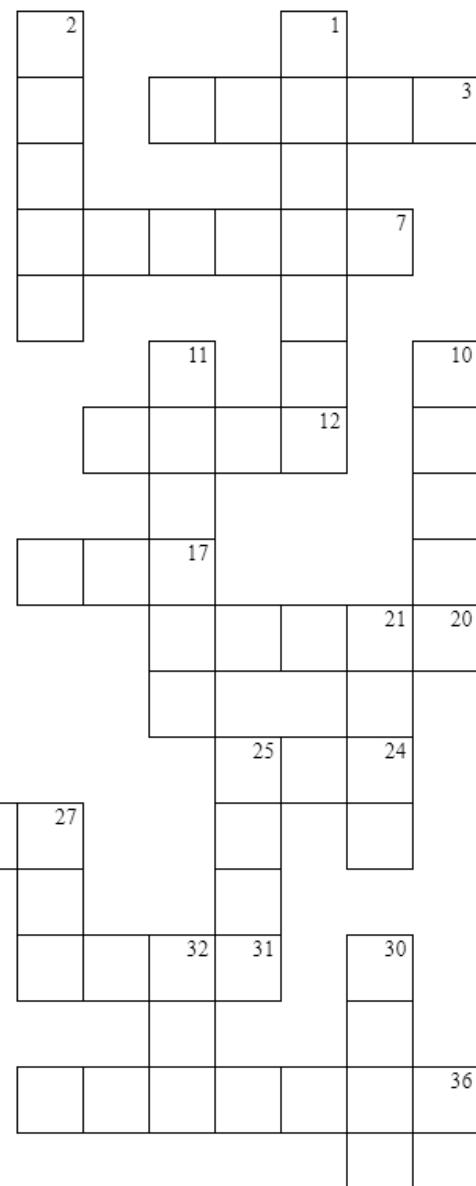
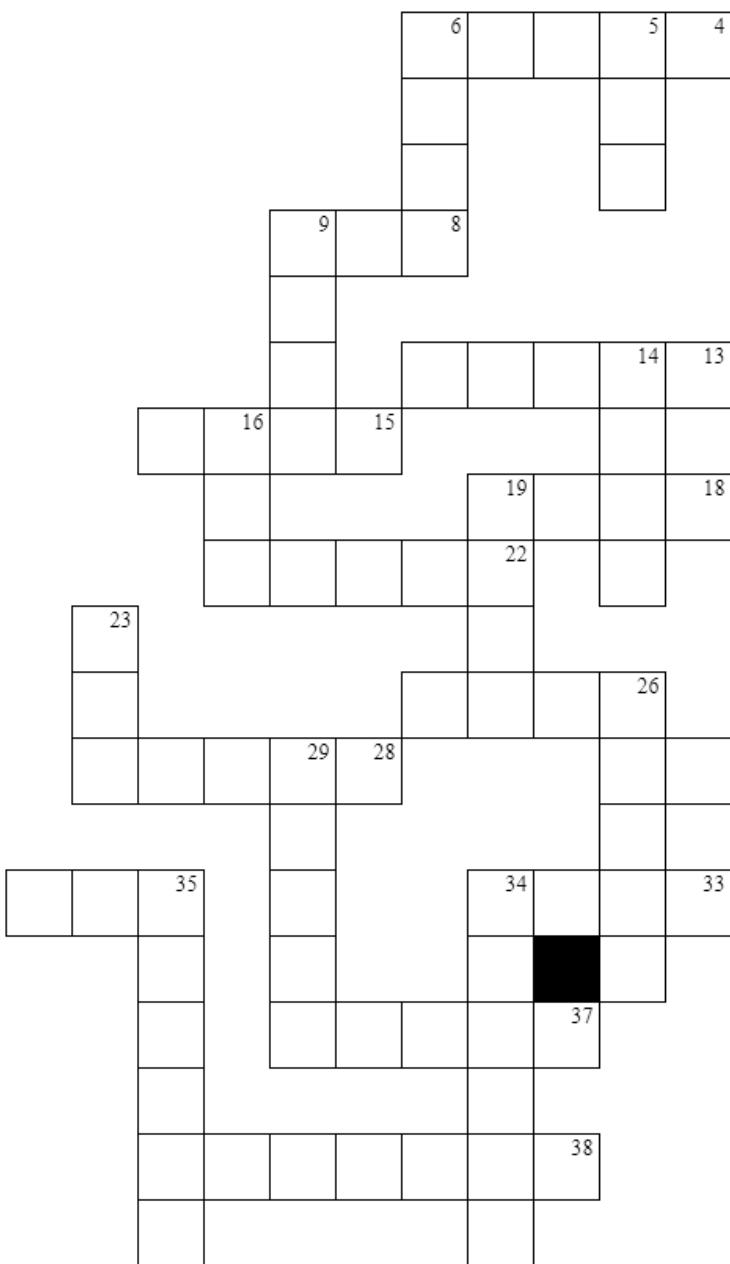
- * לדעת רב הсадא: יرك שדרכו לאוכלו חי ושלקו - מברך שהכל, ואם אין דרכו לאוכלו חי ושלקו - מברך בורא פרי הארץ.
- * רב祁 חייא בר אבא חור על תלמידו לפני רב祁 יוחנן כל 30 יום.

ברכות ל"ע

- * תבשיל של תרדין - יפה לב וטוב לעיניים וכ"ש לבני מיעם.
- * מים שהתבשלו עם יקרות מברכים עליהם בורא פרי הארץ.
- * לדעת רב祁 חייא בר אשיה: פת צנומה בקערה (פת יבשה שנוגנה בעקירה לשורתה) - מברכים עליה המוציא.
- * הגמרא מכרעה להלכה כדעת רבא שمبرך המוציא ואומר כל הברכה ואח"כ בוצע.
- * בשbeta - חייב אדם לבצוע על שתי ככרות.
- * כשהיה מוזמן לרבامي ורב אשי לחם של עירובי חירות, היו מברכים עליו המוציא לחם מן הארץ, ואמרו שהטעם לך הוא הווא ונעשה בו מצוה אתה או יעשה בו מצווה נוספת.

ברכות מ'

- * אסור לאדם שיأكل קודם שני מאכל לבתיהם.
- * אחר כל אכילהיך אוכל מליח ואחר כל שתיתיך שתה מים ואי אתה נזוק.
- * הרגיל בדגים קטנים אינו בא לידי חולין מעיים, ולא עוד אלא שדגים קטנים מפרין ומורבין ונברין כל גופו של אדם.
- * אילן שאכל ממנו אדם הראשון - רב מאיר: גפן היה, רב祁 נחמייה: תאנה, רב祁 יהודה: חיטה.
- * בורא פרי הארץ מברכים במקורה בו נוטלים את הפרי ואיין ענף שמצויה פרי אחר במקומו.
- * בירך שהכל על פת או יין - נחלקו

- .25. לדעת חכמים הוא עדיף
(מא).
- .26. קילס את רב יהודה (לו).
- .27. על שתיאר זו מברכים
בורא פרי הארץ (לח.)
- .28. במושוא לא מפשי בית
קמואה (לו:).
- .29. אם יש כהן כולם
מסכימים שהוא עדיף
(לט:).
- .30. הלהה כדעתו שمبرיך
ואה"כ בוצע (לט:).
- .31. הגمرا מכירעה שניתן
לברךך על הלחים (לח.)
- .32. גורם ברכה לעצמו (מב).
- .33. עץ שטעם עצו ופראו שוה
(לו:).

- הבאים שלא מחמת
הסעודה בתוך הסעודה
טעונים ברכה זו בלבד.
(מא).
- .14. רבוטינו היורדין מארץ
ישראל (לח:).
- .15. משנתנה טעם בקדירה
אין בה משום תרומה
(לט:).
- .16. מברך בריווח אינו בא
ידי אב לב (מ:).
- .17. לדעת חכמים לבסוף איינו
مبرך עלי ולא כלום
(לו:).
- .18. במקורה זה גם ביום טוב
לא ציריך לברך על כל
cosa וכוס (մב:).
- .19. מהפסוק ועלותם ערלו
את פרי לומדיםogram
הוא אסור (לו:).
- .20. נקראך כי שמננו אגור
בתוכו (לט:).
- .21. תלחו בורא פרי הארץ
שהכל (לח:).
- .22. מה שעוריהם קשה לו (לו:).
- .23. גורם ברכה לעצמו (מב).
- .24. לדעת רב פפא: דבריהם

- מאות**
1. לדעת רבינו כל
הפסוק נאמר לעניין זה
(מא).
  2. פטורה מן החלה (לו:).
  3. הגול בריוח אינו בא
ידי אב לב (מ:).
  4. לדעת חכמים לבסוף איינו
مبرך עלי ולא כלום
(לו:).
  5. מברך עלי ולא כלום
(לו:).
  6. תלחו בורא פרי הארץ
שהכל (לח:).
  7. מומלץ לאכול אותו אחריו
כל אכילה (מ:).
  8. מכביס ראשו בין המחלוקות
(לו:).
  9. רב שיעורי נמדדים
בשיעור זה (מא:).
  10. עצם בשיעור זה מתמא
במגע ובמשא ואינו מתמא
באähl (מא).
  11. בירורו ע"פ רשי"ו הוא יפה
עשית (מ:).
  12. רב שיעור זה מתמא
במגע ובמשא ואינו מתמא
באähl (מא).
  13. רב שיעור ע"פ רשי"ו הוא יפה
עשית (מ:).
  14. מכביס ראשו בין המחלוקות
(לו:).
  15. רב שיעור זה מתמא
במגע ובמשא ואינו מתמא
באähl (מא).
  16. רב שיעור ע"פ רשי"ו הוא יפה
עשית (מ:).
  17. אם בירך עליו שכח, לא
יצא, לדעת רב הונא (מא).
  18. שלום אתה ושלמה משנותך
ששותם שלום בין התלמידים
(לט:).
  19. אין מי רגלים כלים אלא
באופן זה (מ:).
  20. ברכה שאן בה אותה, אינה
משנה (לו:).

חידת אתגר

יואב שליסברג

ההידון והחוויה

שלושה מן השבועה שנתברכה,
מהווים את הדעות לחטא והקללה
מי הם השלושה?

את התשובות יש לשלוח עד
יום ראשון הבא (כ"א בשבוע)
לדו"ל:

daf-yomi@daf-yomi.com

**בין הפטורים לנונה יונגל
"מטבע הדף היומי"**

מסרונו מהדף היומי

רוצה למדוד משהו מהדף היומי אבל אין לך זמן?
רוצה להיות בעניינים ולדעת מה לומדים היום בדף היומי?

**הצטרף וקבלו מיד יום את עיקרי הדף היומי
בקצרה בהודעת ואצאפ או בדו"ל**

להרשמה: daf-yomi@daf-yomi.com

למדת טוב? בבחן את עצמך!

חידות וחידושים על הדף

אריה פלאהיימר

1. מי הוא זה ואיזה הוא:

- אותו חכם, שהקפדו על שני תלמידים הביאו למותם באוותה שנה?
- אותו תלמיד, שבעקבות יצירתיות בחום ההלכה ובזכות שמו זכה למחמאה ולברכה מפני הרבו?
- אמורא, שנילה דרכ ארצה בפני חובב הארץ שדרש את הארץ?

2. מניין ש:

- לייקים המנוחים כל השנה מותר לחזור מכך באופן חד פעמי?
- יעקב ויוסף היו תלמידי חכמים?
- "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פניו חברו ברבים?"

3. מה המשותף ל:

- פרשת סוטה, וידיו מעשר, קריית שם, תפילה, ברכת המזון?
- יציאה מבוסם לשוק, יציאה יהידית בלילה, יציאה במנעלים המטולאים, סיפורו עם אשה בשוק, הסבה בחבורה של עמי ארץ, כניסה אחרון לבית המדרש?

קהילת לומדה

בית הכנסת הגר"א, הר נוף, ירושלים

מגיד השיעור:
רב משה גבריאל שנברגר.

מקום השיעור:
בית הכנסת הגר"א (בעורות נשים), בשכונת הר נוף.

שעת השיעור:
19:40

מספר המשתתפים:
10-14 לומדים.

סוג המשתתפים:
כל החוגים שבחוגה, חסידים, ליטאים, אשכנזים, ספרדים, ישראלים, צראפחים, בני תורה ובכלי בתים.

משך זמן השיעור:
שעה.

אופי השיעור:
נמסר בעברית בשפה ברורה ובנעימה, עם השתתפות עריה של השומעים.

כמה שנים השיעור מתקיים:
20 שנה.

משהו' לשמים, ומהנה נגד מדה TABOA הישעה, קיבלתי על עצמי בILI נדר לМОוד את הדף היום, ומקבלה לעשייה, הגעתו לשיעור שלכם". - וכיה אותו יהודי והראו לו מן השמים איך הקבלה שלו הייתה רצiosa, ומתוך השיעור עצמו צמחה ובהה הישעה. ועוד כל כך מהר ...

ואגב, אותו אדם שדרכו הוא מצא את העבודה, השתף בשיעור ממש באותה תקופה - לנראה להיות השליח הטוב - קצת אחר כך הוא עבר למקום אחר. אבל 'בעל המשעה' מבון משיך את 'ההסכם שלו' עם בואה עולם, והוא ממשיק לבוא בקביעות עם הגר"א מבוארת, שמתחלפת מפעם לפעם לפה הדף, שמלווה אותו לשיעור כבר כמה שנים, עד היום הזה, ועד בכלל.

את הגמר ומוצא בה בשמה את מבוקשו.

מעשה שהיה

ביום מן הימים, לפני מספר שנים, ה策רכם לשיעור יהודי חסידי עם "גמר מבוארת" תחת בית שחיו.

היהודי התחיל להשתתף בשיעור בקביעות. עבדו כמה ימים בלבד ופורסם: "אולי יש אצלם איזה תפקיד פניו לעובודה עבורי". הלה אמר לו, שיתענין בשביילו אצל המנהל עבודה בחנות. למתורת הוא הפנה אותו לפגישה עם המעבירים, ומיד הוא התחיל לעבד בחנות במשך היום. ובסיום המסכתות.

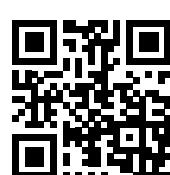
"מבק"ר" את מגיד השיעור על מהלך השיעור. מגיד השיעור מבון, לא רק שלא התנגד, אלא אף עודד את העניין, ואדרבה מפעם לפעם כשםתעורר היה שאלת או ספק בהסביר הסוגיה, הוא אף פונה אל בעלי הגרמות האלו וمبקש מהם שיבדקנו מה 'אומר' הפירוש 'שליהם', או לוקח בעצמו

משתתפים מוגונים

בשיעור משתתפים בקביעות יהודים מכל הסוגים, ליטאים לצד חסדים, אשכנזים לצד ספרדים, צראפחים לצד ישראלים. וגם בעלי משרות שונות ומגוונות, עוזר, רואה חשבון, ד"ר, קבלן שיפוצים, מנגיח כשרות, ראש מוסדות וכו'. ובכל הגילאים. כולם יחד מוחדים להפליא, וניכר הדבר במיוחד במסיבות הצנעות שנערכות בצוותא בסיום המסכתות.

גמר מבוארת

פני כמה שנים, אחד המשתתפים בקיש מגיד השיעור את רשותו להשתמש בגמר מבוארת בשעת השיעור, על שכביבל נדרה הדבר שהוא אף שכביבל נדרה הדבר שהוא "מבק"ר" את מגיד השיעור על מהלך השיעור. מגיד השיעור מבון, לא רק שלא התנגד, אלא אף עודד את העניין, ואדרבה מפעם לפעם כשםתעורר היה שאלת או ספק בהסביר הסוגיה, הוא אף פונה אל בעלי הגרמות האלו ומבקש מהם שיבדקנו מה 'אומר' הפירוש 'שליהם', או לוקח בעצמו

לפייה
בקטע
השיעור: